

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยนี้ เป็นการศึกษาความคิดเห็นของครูสังคมศึกษา เกี่ยวกับปัจจัยการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามไปที่ครูสังคมศึกษา จำนวนทั้งสิ้น 119 ชุด ได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาจำนวน 110 ชุดคิด เป็นร้อยละ 92.44 และเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 3 ตอน ปรากฏผลการวิจัยดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม คิดค่าตอบໄได้ เป็นร้อยละแสดงไว้ในตารางที่ 1 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของครูสังคมศึกษาฯ แบ่งตามสถานภาพต่าง ๆ

ลักษณะ	ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
1.	เพศ		
	ชาย	64	58.2
	หญิง	46	41.8
2.	อายุ		
	21-25 ปี	2	1.8
	26-30 ปี	16	14.5
	31-35 ปี	45	40.9
	36-40 ปี	25	22.7
	41-46 ปี	15	13.6
	46 ปีขึ้นไป	7	6.4

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ลำดับ	ข้อความ	จำนวน	ร้อยละ
3.	วุฒิสูงสุดทางการศึกษา		
	อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	3	2.7
	ปริญญาตรี	107	97.3
	สูงกว่าปริญญาตรี	-	-
	อื่น ๆ	-	-
4.	วิชาเอก		
	ภูมิศาสตร์	8	7.3
	ประวัติศาสตร์	6	5.5
	สังคมศึกษา	51	46.4
	อื่น ๆ	45	40.9
5.	ประสบการณ์การทำงาน		
	1-5 ปี	18	16.4
	5 ปีขึ้นไป	92	83.6
6.	ท่านเคยเข้าร่วมประชุมสัมมนา หรืออบรม เกี่ยวกับการเรียน การสอนวิชาสังคมศึกษา		
	เคยได้รับการอบรม	86	78.2
	ไม่เคยได้รับการอบรม	24	21.8

จากตารางที่ 1 สถานภาพและข้อมูล เกี่ยวกับข้อมูลครูสังคมศึกษา巴拉กวา
ครูสังคมศึกษาที่ตอบแบบสอบถามล้วนๆ เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 58.2 มีอายุระหว่าง
31-35 ปี ร้อยละ 40.9 มีผู้ระดับปริญญาตรีร้อยละ 97.3 จบการศึกษาวิชาเอกสังคมศึกษา
ร้อยละ 46.4 และจบการศึกษาวิชาเอกอื่น ๆ ร้อยละ 40.9 มีประสบการณ์การทำงานตั้งแต่ 5 ปี
ขึ้นไป ร้อยละ 83.6 เคยเข้าร่วมประชุมสัมมนา หรืออบรมเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา
ร้อยละ 78.2

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนวิชา
สังคมศึกษาในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา

ตารางที่ 2 ความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอน
วิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนโครงการทางการศึกษา ในปัญหาด้านการใช้หลักสูตรเพื่อการเรียน
การสอน

ลำดับ	ข้อความ	X	S.D.	ความหมาย
1	หลักสูตรกำหนดวัตถุประสงค์ไม่ชัดเจนมาก แก้การนำไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผน การสอนรายวิชา	2.182	0.768	เป็นปัญหาน้อย
2	ไม่มีการจัดอบรม สัมมนา ประชุมปฏิบัติการ เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างครูใน โรงเรียนที่เลี้ยงเพื่อพัฒนาความเข้าใจเกี่ยวกับ หลักสูตร	2.364	0.984	เป็นปัญหาน้อย
3	วัตถุประสงค์ของหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา ^{บางข้อมีลักษณะ เป็นนามธรรมมากแก้การนำไปปฏิบัติหรือสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้}	2.655	0.818	เป็นปัญหามาก

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อความ	X	S.D.	ความหมาย
4	วัดถุประสงค์ของหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาที่กำหนดไว้ไม่สอดคล้องความต้องการ และความสนใจของผู้เรียน	2.209	0.755	เป็นปัจจัยมาก
5	หลักสูตรรายวิชาท่องถิ่นของเรารึซึ่งเป็นกสุน วิชาบังคับ เลือกไม่ชิด เชนพอที่ครูจะนำไป เป็น แนวทางในการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ ต้องการให้นักเรียนรักและผูกพันท่องถิ่น	2.645	0.963	เป็นปัจจัยมาก
6	เนื้อหาบางรายวิชากำหนดให้เรียนในสิ่งที่ ไม่กลัว นำไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต ของนักเรียนในสภาพสังคม ปัจจุบันและ อนาคตได้น้อย	2.564	0.841	เป็นปัจจัยมาก
7	เนื้อหาร้ายหัวใจความรู้ที่เกี่ยวข้องกับตัวนัก เรียนน้อย โดยเฉพาะสภาพภูมิศาสตร์และ ประวัติความเป็นมาของท้องถิ่นจังหวัดที่ นักเรียนไม่สนใจเรียน	2.527	0.965	เป็นปัจจัยมาก
8	เนื้อหาร้ายที่กำหนดไว้ในหลักสูตรบางเรื่อง ขัดกับความต้องการหรือความเชื่อของ ท้องถิ่น	2.091	0.863	เป็นปัจจัยมาก
9	เนื้อหาร้ายที่หลักสูตรกำหนดให้เรียนขัดกับ วัฒธรรมของท้องถิ่นจังหวัดที่นักเรียนไม่ สนใจเรียน	1.564	0.684	เป็นปัจจัยน้อย

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ลำดับ	ข้อความ	X	S.D.	ความหมาย
10	เมื่อ hairy ชาที่ระบุในหลักสูตรมาก เกินไปมาก แก่การนำทักษะกระบวนการที่หลักสูตรระบุไว้ ไปสอนให้ครบถ้วน	2.536	0.935	เป็นปัญหาน้อย
11	เอกสารประกอบหลักสูตรมีไม่เพียงพอ	3.309	0.936	เป็นปัญหามาก
12	ขาดงบประมาณในการจัดทำหรือจัดซื้ออุปกรณ์ เพื่อการเรียนการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์ ของหลักสูตร	3.127	0.900	เป็นปัญหามาก
13	การใช้เกณฑ์ตามระเบียบของกระทรวงศึกษา [*] ธิการว่าด้วยการวัดและประเมินผลการเรียน กับกลุ่มนักเรียนที่ไม่ได้มาเรียน เป็นประจำทาง ได้ยาก	2.327	0.940	เป็นปัญหาน้อย
14	การวัดผลจากการสอนช้อม เสริมที่นักเรียนสอบ ไม่ผ่านจุดประสงค์ของหลักสูตรหากได้ยาก เพราะ เวลาที่กำหนดให้ตามหลักสูตรไม่เพียงพอ	2.291	0.961	เป็นปัญหาน้อย
15	การติดตามประเมินผลการนาความรู้ไปประยุกต์ ใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียนหากได้ยาก	2.573	0.840	เป็นปัญหามาก
รวม		2.464	0.505	เป็นปัญหาน้อย

จากตารางที่ 2 แสดงว่า ความคิดเห็นของครุสังคมศึกษา เกี่ยวกับปัญหาการเรียน
การสอนวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนโดยรวมการขยายโอกาสทางการศึกษาในปัญหาด้านการใช้หลัก
สูตรเพื่อการเรียนการสอน โดยส่วนรวม เป็นปัญหาน้อย

เมื่อพิจารณาในรายละเอียดแต่ละข้อ ปรากฏว่า ความคิดเห็นของครูสังคมศึกษา เกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ในปัญหาด้านการใช้หลักสูตร เพื่อการเรียนการสอนว่า เป็นปัญหาน้อยในเรื่อง หลักสูตรกำหนดวัตถุประสงค์ไม่ชัด เจนยากแก่การนำไปใช้ เป็นแนวทางในการวางแผนการสอนรายวิชา ไม่มีการจัดอบรม สมมนา ประชุมปฏิบัติการ เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างครูในโรงเรียนเพื่อท้าความเข้าใจ เกี่ยวกับหลักสูตร วัตถุประสงค์ของหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาที่กำหนดไว้ในสอดคล้อง ความต้องการและความสนใจของผู้เรียน เนื้อหารวิชาให้ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับตัวนักเรียนน้อย โดยเฉพาะสภาพภูมิศาสตร์และประวัติความเป็นมาของท้องถิ่นจังหวัดที่นักเรียนไม่สนใจเรียน เนื้อหารวิชาที่กำหนดไว้ในหลักสูตรบางเรื่องขาดกับความต้องการหรือความเชื่อของท้องถิ่น เนื้อหารวิชาที่หลักสูตรกำหนดให้เรียนชัดกับวัฒนธรรมของท้องถิ่นจังหวัดที่นักเรียนไม่สนใจเรียน เนื้อหารวิชาที่ระบุในหลักสูตรมากเกินไปยากแก่การนำไปพกพาและกระบวนการที่หลักสูตรระบุไว้ไปสอนให้ครบถ้วน การใช้เกณฑ์ตามระเบียบของกระทรวงศึกษាសักรายการวัดและประเมินผลการเรียนกับกลุ่มนักเรียนที่ไม่ได้มาเรียนเป็นประจำทางฯได้ยาก การวัดผลจากการสอนข้อมูลเรียนที่มีการสอนไม่ผ่านจุดประสงค์ของหลักสูตรท่าไฉไล เนื่องจากความต้องการของท้องถิ่นที่กำหนดให้ตามหลักสูตรไม่สอดคล้องกับลักษณะ เป็นนานาธรรมชาติยากแก่การนำไปปฏิบัติหรือสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้ หลักสูตรรายวิชาท้องถิ่นของเรารึ่ง เป็นกลุ่มวิชาบึงคบ เสือกไม้ชัด เจนพอที่ครูจะนำไป เป็นแนวทางในการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการให้มีการเรียนรักและผูกพันท้องถิ่น เนื้อหาบางรายวิชากำหนดให้เรียนในลังที่ประกอบด้วยรายวิชาที่ไม่ใช่ประโยชน์ในการดำรงชีวิตของนักเรียนในสภาพสังคมปัจจุบันและอนาคตได้น้อย เอกสารประกอบหลักสูตรไม่สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียนในสภาพสังคมปัจจุบันและอนาคตได้น้อย การสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตร และการติดตามประเมินผลการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียนท่าได้ยาก

ตารางที่ 3 ความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนวิชา
สังคมศึกษาในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ในปัญหาด้านครูผู้สอน

ลำดับ	ข้อความ	X	S.D.	ความหมาย
1.	ครูไม่ได้รับการอบรม เพื่อเตรียม ตัวในการใช้หลักสูตร เพื่อสอน ระดับมัธยมศึกษา	2.164	1.121	เป็นปัญหาน้อย
2.	ครูไม่มีความเข้าใจถึงความสำคัญ ของวัตถุประสงค์ หลักสูตรวิชา สังคมศึกษาต่อจังหวัดสามารถ จัดการเรียนการสอนให้บรรลุตาม วัตถุประสงค์	2.064	0.911	เป็นปัญหาน้อย
3.	ครูไม่ได้รับการอบรมหรือสัมมนา วิชาการ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ด้าน ² เนื้อหารายวิชาและแนวโน้มที่ศึกษา ³ สังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษา ⁴ มาก่อน	2.227	1.020	เป็นปัญหาน้อย
4.	ครูผู้สอนไม่มีพื้นฐานความรู้และ ประสบการณ์ตรงกับสาขาวิชาที่ สอนมาก่อน	1.991	1.018	เป็นปัญหาน้อย
5.	ครูมีภาระการสอนมาก เพราะต้อง ⁵ สอนทั้งระดับประถมศึกษาและ ระดับมัธยมศึกษา จึงทำให้เกิด ⁶ ปัญหาในการจัดกิจกรรมการเรียน การสอนในแต่ละวิชา	3.027	1.027	เป็นปัญหามาก

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ลำดับ	ข้อความ	X	S.D.	ความหมาย
6.	ครูยังไม่เคยชินกับการปรับ กระบวนการสอนที่เปลี่ยนไปจาก การสอนในระดับประถมศึกษามา			
	เป็นระดับมัธยมศึกษา	2.282	0.910	เป็นปัญหาน้อย
7.	ครูไม่สามารถจัดการเรียน การสอนตามแผนการเรียนที่จะ ส่องสันของตอบความต้องการของ			
	นักเรียนและท้องถิ่น	2.200	0.822	เป็นปัญหาน้อย
8.	การนิเทศเกี่ยวกับการจัดการ เรียนการสอนที่ครูได้รับ			
	ไม่เพียงพอ	2.618	0.878	เป็นปัญหามาก
9	ครูขาดความมั่นใจในการที่จะ			
	ดำเนินงานกิจกรรมซึ่งไม่			
	สามารถให้นักเรียนเข้าร่วม			
	กิจกรรมเสริมการเรียนการสอน			
	วิชาสังคมศึกษา	2.200	0.844	เป็นปัญหาน้อย
10	ครูมีปัญหาในการเลือกวิธีสอนให้			
	เหมาะสมกับ เนื้อหาและเวลา			
	เพราะไม่เคยท่าการสอนมาก่อน			
	ในระดับมัธยมศึกษา	2.300	0.884	เป็นปัญหาน้อย

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ลำดับ	ข้อความ	X	S.D.	ความหมาย
11	ครูขาดความเข้าใจในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการเรียนการที่บัง เรียนเกิดทักษะในการปฏิบัติจริง	2.291	0.839	เป็นปัญหาน้อย
12	ครูไม่สามารถจัดกิจกรรม การเรียนการสอนให้เหมาะสมกับ เนื้อเรื่องงานแต่ละบทเรียน	2.173	0.822	เป็นปัญหาน้อย
13	การที่ครูต้องรับหน้าที่สอนพั้ง ระดับประถมศึกษาและระดับ มัธยมศึกษาท่าที่ครูมีเวลา เตรียมการสอนไม่มีเพียงพอ	2.964	0.967	เป็นปัญหามาก
14	ครูไม่สามารถจัดการเรียน การสอนเพื่อให้สอดคล้องกับ สังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่น	1.991	0.748	เป็นปัญหาน้อย
15	ครูขาดความรู้และทักษะในการ สร้างสื่อและวิธีการนำเสนอสื่อมาใช้ ประกอบการเรียนการสอน	2.264	0.885	เป็นปัญหาน้อย
16	ครูไม่รู้วิธีค้นคว้าหาความรู้จาก แหล่งวิทยาการในชุมชน	1.900	0.845	เป็นปัญหาน้อย
17	ครูไม่มีเวลาศึกษาศั�ค์ว่าเพิ่ม เติมนออกเวลาทำการที่โรงเรียน เพราจะต้องแก้ปัญหาเศรษฐกิจ ทางบ้าน	2.082	1.050	เป็นปัญหาน้อย

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ลำดับ	ข้อความ	X	S.D.	ความหมาย
18	ครูขาดความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับระเบียบการวัดผล และการประเมินผลวิชา สังคมศึกษา	1.645	0.724	เป็นปัจจัยหนึ่งอย่างมาก
19	ครูไม่สามารถสร้างแบบทดสอบ ที่เหมาะสมได้ เพราะไม่เข้าใจ วิธีการสร้างแบบทดสอบ	1.973	0.923	เป็นปัจจัยหนึ่งอย่างมาก
20	ครูไม่เข้าใจกระบวนการ ประเมินผลให้ครบถ้วนทั้งพัฒนา การดำเนินพุทธวิธีสัย เจตวิสัยและ ทักษะพิสัย	1.873	0.825	เป็นปัจจัยหนึ่งอย่างมาก
21	ครูยังไม่มีความมั่นใจในสภาพ การดำเนินการในโครงการฯ จึงขาดกำลังใจที่จะปฏิบัติการ สอนอย่างเต็มความสามารถ	2.118	0.974	เป็นปัจจัยหนึ่งอย่างมาก
รวม		2.207	0.579	เป็นปัจจัยหนึ่งอย่างมาก

จากตารางที่ 3 แสดงว่า ความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยการเรียน
การสอนวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ในปัจจัยด้านครูผู้สอน
โดยส่วนรวม เป็นปัจจัยหนึ่งอย่างมาก

เมื่อพิจารณาในรายละเอียดแต่ละข้อ ปรากฏว่า ความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาเกี่ยวกับ
กับปัจจัยการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียน โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาใน

ปัญหาด้านครูผู้สอนว่า เป็นปัญหามากในเรื่อง ครูมีภาระการสอนมาก เพราะต้องสอนทั้งระดับ ประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา จึงทำให้เกิดปัญหาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในแต่ละ วิชา การนิเทศเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนที่ครูได้รับไม่เพียงพอ และการที่ครูต้องรับหน้าที่ ทั้งระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา ทำให้ครูมีเวลาเตรียมการสอนไม่เพียงพอ นอกนั้นครูสัง คมศึกษามีความคิดเห็นว่า เป็นปัญหาน้อย

**ตารางที่ 4 ความคิดเห็นของครูสังคมศึกษา เกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอน
วิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ในปัญหาด้านนักเรียน**

ลำดับ	ข้อความ	X	S.D.	ความหมาย
1	นักเรียนขาดแรงจูงใจจากทางบ้านและ โรงเรียนในการเรียนต่อระดับมัธยมศึกษา	2.509	0.974	เป็นปัญหาน้อย
2	นักเรียนในโครงการที่จบ ป.6 มาแล้วเกิน กว่า 1 ปี เพื่อมาเรียนต่อจะเรียนไม่ทันหรือ เรียนได้ช้ากว่า	2.073	0.955	เป็นปัญหาน้อย
3	นักเรียนให้ความสนใจต่อการเรียนวิชาการงาน และอาชีพ เนื่องมาจากโรงเรียนได้เน้นความล้ำค่า ของกลุ่มวิชาการงานและอาชีพมากจึงทำให้มัก เรียนขาดความสนใจในการเรียนวิชาสังคมศึกษา 2.027	0.883		เป็นปัญหาน้อย
4	นักเรียนขาดเรียนบ่อย ๆ เมื่อมาจากต้องช่วย ผู้ปกครองประกอบอาชีพ ทำให้ผลลัพธ์มีเท่านั้น การเรียนต่อ	2.145	1.012	เป็นปัญหาน้อย
5	นักเรียนขาดความสนใจในการเรียนวิชาสังคม ศึกษา เพราะเห็นว่าไม่สามารถนำไปประกอบอาชีพโดยตรงหรือใช้ในชีวิตประจำวันได้	2.200	0.876	เป็นปัญหาน้อย

ตารางที่ 5 (ต่อ)

ลำดับ	ข้อความ	X	S.D.	ความหมาย
6	การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียนสำหรับกลุ่มนักเรียนที่ไม่สามารถเรียนประจำได้ต้องจัดให้เป็นพิเศษท่าให้ครูมีภาระงานเพิ่มขึ้น	2.236	1.057	เป็นปัญหาน้อย
7	การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการทางท่าให้ครบถ้วนทุกชั้นได้มาก เพราะข้อจำกัดของเวลาที่หลักสูตรกำหนดไว้	2.773	0.831	เป็นปัญหามาก
8	ทักษะกระบวนการบางทักษะยากแก่การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุผลลัพธ์ความมุ่งหมาย	2.718	0.744	เป็นปัญหามาก
9	การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนอกสถานที่ทางได้ยาก เพราะผู้บริหารและผู้ปกครองไม่สนับสนุน	2.382	0.977	เป็นปัญหาน้อย
10	การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อสอนนักเรียนที่เรียนอ่อนและ เสริมนักเรียนที่เรียนเก่งทางได้ยาก เพราะมีปัญหาเรื่องเวลาและขาดสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสม	2.864	0.972	เป็นปัญหามาก
รวม		2.657	0.590	เป็นปัญหามาก

จากตารางที่ 5 แสดงว่า ความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ในปัญหาด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยส่วนรวม เป็นปัญหามาก

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ลำดับ	ข้อความ	X	S.D.	ความหมาย
6	นักเรียนล้วนইเห็นขาดความเข้าใจวัตถุประสงค์ของการเรียนวิชาสังคมศึกษาอันเนื่องมาจากครูผู้สอนไม่ได้ชี้แจงให้นักเรียนเข้าใจชัดเจนท่าให้การเรียนบรรลุผลได้ยาก	1.891	0.746	เป็นปัญหาอยู่บ้าง
7	นักเรียนไม่มีเวลาศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมที่บ้านเนื่องจากห้องช่วยผู้ป่วยของประกอบอาชีพ	2.782	0.923	เป็นปัญหามาก
8	กิจกรรมส่งเสริมหลักสูตรได้รับความสนใจและความร่วมมือจากนักเรียนน้อย	2.355	0.863	เป็นปัญหาอยู่บ้าง
9	ผู้ป่วยของต้องการให้นักเรียนทำงานหารายได้ช่วยครอบครัว จึงไม่สมั้นสมบูรณ์ในการให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมทั้งในห้องเรียนและกิจกรรมเสริมหลักสูตร	2.418	0.952	เป็นปัญหาอยู่บ้าง
10	ในห้องตีนนั้นผู้ป่วยของนักเรียนมีพัฒนาตัวตนน้อยลงสมบูรณ์บุตรหลานเรียนต่อระดับมัธยมศึกษาเนื่องจากปัญหาทางเศรษฐกิจ	2.545	0.992	เป็นปัญหาอยู่บ้าง
รวม		2.295	0.624	เป็นปัญหาอยู่บ้าง

จากตารางที่ 4 แสดงว่า ความคิดเห็นของครูสังคมศึกษา เกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนวิชาสังคมในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ในปัญหาด้านนักเรียนโดยส่วนรวม เป็นปัญหาน้อย

เมื่อพิจารณาในรายละเอียดแต่ละข้อ ปรากฏว่า ความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาในปัญหา

ด้านนักเรียนว่าเป็นปัญหามากในเรื่อง นักเรียนไม่มีเวลาศึกษาสักครู่ເเพิ่ม เนื่องที่บ้านเมื่อจาก
ต้องช่วยผู้ปกครองประกอบอาชีพ นอกนั้นครูสังคมศึกษามีความคิดเห็นว่า เป็นปัญหาน้อย

**ตารางที่ 5 ความคิดเห็นของครูสังคมศึกษา เกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอน
วิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ในปัญหาด้านการจัด
กิจกรรมการเรียนการสอน**

ลำดับ	ข้อความ	X	S.D.	ความหมาย
1	ครูต้องสอนทั้งระดับประถมศึกษาและระดับ มัธยมศึกษาท่าให้ครูมีปัญหามากในการจัดทำแผน การสอนให้เหมาะสม	2.709	1.008	เป็นปัญหามาก
2	การสอนนักเรียนบางกลุ่มที่ไม่สามารถมา- เรียนเป็นประจำโดยการใช้บทเรียนสาเร็จ รูป และการศึกษาสักครู่ด้วยตนเองไม่ได้ ผลสมความมุ่งหมาย	2.300	1.000	เป็นปัญหาน้อย
3	ไม่สามารถจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียน การสอนได้เนื่องจากขาดห้องหรือสถานที่ สำหรับให้นักเรียนฝึกหัดทักษะที่จำเป็นในวิชา สังคมศึกษา	3.073	0.926	เป็นปัญหามาก
4	การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาสังคม ศึกษานางอย่างท่าให้ยากโดยเฉพาะการจัด กิจกรรมในสภาพห้องเรียนแบบประถมศึกษา	2.836	0.904	เป็นปัญหามาก
5	ครูมุ่งสอนเนื้อหาความรู้มากกว่าการจัด กิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการ	2.682	0.777	เป็นปัญหามาก

ตารางที่ 5 (ต่อ)

ลำดับ	ข้อความ	X	S.D.	ความหมาย
6	การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียนส่าหรบกสุนธ์เรียนที่ไม่สามารถมาเรียนประจำได้ต้องจดให้เป็นพิเศษท้าให้ครูมีภาระงานเพิ่มขึ้น	2.236	1.057	เป็นปัญหาน้อย
7	การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการทางท้าให้ครบถ้วนทุกชั้นได้ยาก เพราะข้อจำกัดของเวลาที่หลักสูตรกำหนดไว้	2.773	0.831	เป็นปัญหามาก
8	ทักษะกระบวนการบางอย่างทักษะยากแก่การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุผลสมความมุ่งหมาย	2.718	0.744	เป็นปัญหามาก
9	การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนอกสถานที่ท้าให้ยาก เพราะผู้บริหารและผู้ปกครองไม่สนับสนุน	2.382	0.977	เป็นปัญหาน้อย
10	การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อชอนนักเรียนที่เรียนอ่อนและเสริมนักเรียนที่เรียนเก่งท้าให้ยาก เพราะมีปัญหาเรื่องเวลาและขาดสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสม	2.864	0.972	เป็นปัญหามาก
รวม		2.657	0.590	เป็นปัญหามาก

จากตารางที่ 5 แสดงว่า ความคิดเห็นของครูสังคมศึกษา เกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ในปัญหาด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยส่วนรวม เป็นปัญหามาก

เมื่อศิจารณาในรายละเอียดแต่ละข้อ ปรากฏว่า ความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนวิชาสังคมในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาในปัญหา ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ว่าเป็นปัญหามากในเรื่อง ครูต้องสอนทั้งระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษาท่าให้ครูมีปัญหานอกในการจัดทำแผนการสอนให้เหมาะสม ในสามารถจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนการสอนได้ เมื่อจากน้ำดื่มองหรือสถานที่สำหรับให้นักเรียนฝึกทักษะที่จำเป็นในวิชาสังคมศึกษา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษานางอย่างท่าได้ยาก โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมในสภาพห้องเรียนแบบประถมศึกษา ครุบุ่งสอนเนื้อหาความรู้มากกว่า การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการท่าให้ครบถ้วนทุกขั้นได้ยาก เพราะข้อจำกัดของเวลาที่หลักสูตรกำหนดไว้ ทักษะกระบวนการบางทักษะยากแก่การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุผลสมความมุ่งหมาย และ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อช้อมนักเรียนที่เรียนอ่อนและ เสริมนักเรียนที่เรียนเก่งท่าได้ยาก เพราะมีปัญหาเรื่องเวลาและขาดสื่อการสอนที่เหมาะสม แต่ครูสังคมมีความคิดเห็นว่า เป็นปัญหาน้อย ในเรื่องการสอนนักเรียนบางกลุ่มที่ไม่สามารถเรียนเป็นประจำโดยการใช้บทเรียน ส่าเร้จูปและการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองไม่ได้ผลสมความมุ่งหมาย การจัดกิจกรรมการเรียน การสอนในชั้นเรียน สำหรับกลุ่มนักเรียนที่ไม่สามารถเรียนประจำได้ต้องจัดให้เป็นพิเศษท่าให้ครูภาระงานเพิ่มขึ้นและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนอกสถานที่ท่าได้ยาก เพราะผู้บริหารและผู้ปกครองไม่สนับสนุน

ตารางที่ 6 ความคิดเห็นของครุสังคมศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอน
 วิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ในปัญหาด้านการใช้แหล่ง
 วิทยาการในชุมชน

ลำดับ	ข้อความ	X	S.D.	ความหมาย
1	ผู้บริหารโรงเรียนไม่ได้ระบุนโยบายของ โรงเรียนให้ชัดเจนในเรื่องการสร้างความ สัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนท่าให้ครุขวด แนวทางในการปฏิบัติงาน	2.000	0.958	เป็นปัญหาน้อย
2	ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีน้อย ครุสังคมศึกษาจึงไม่ได้รับความร่วมมือจาก ชุมชนเมื่อจัดกิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมการ เรียนการสอน	1.936	0.931	เป็นปัญหาน้อย
3	โรงเรียนตั้งอยู่ในท้องที่ภัยด้าม การคมนาคม ลَاบากท่าให้เกิดอุปสรรคต่อการนำวิทยาการ มาให้ความรู้หรือพาฝึกเรียนไปที่ศูนย์ศึกษา	2.173	1.065	เป็นปัญหามาก
4	สภาพเศรษฐกิจของชุมชน เป็นอุปสรรคแก่ครุ ในการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตร	2.500	1.011	เป็นปัญหาน้อย
5	แหล่งสถานประกอบการซึ่งเป็นแหล่งความรู้ ในชุมชนหาได้ยาก	3.118	0.896	เป็นปัญหามาก

ตารางที่ 6 (ต่อ)

ลำดับ	ข้อความ	X	S.D.	ความหมาย
6	ในห้องถันที่โรงเรียนตั้งอยู่ขาดแคลนวิทยากร ที่มีความรู้ความสามารถ	2.891	0.881	เป็นปัญหามาก
7	โรงเรียนไม่สนับสนุนให้ครูพานิชเรียนไป ทศนศึกษาในแหล่งวิทยาการ	2.036	0.967	เป็นปัญหาน้อย
	รวม	2.379	0.667	เป็นปัญหาน้อย

จากตารางที่ 6 แสดงว่า ความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการเรียน การสอนวิชาสังคมศึกษาโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ในปัญหาด้านการใช้แหล่ง วิทยาการในชุมชนโดยส่วนรวม เป็นปัญหาน้อย

เมื่อพิจารณาในรายละเอียดแต่ละข้อ ปรากฏว่า ความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาในปัญหาด้านการใช้แหล่งวิทยาการในชุมชนว่า เป็นปัญหาน้อยในเรื่อง ผู้บริหารโรงเรียนไม่ได้ระบุนโยบายของโรงเรียนให้ชัดเจนในเรื่องของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนท่าให้ครู ขาดแนวทางในการปฏิบัติงาน ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีน้อยครูสังคมศึกษาจึง ไม่ได้รับความร่วมมือจากชุมชน เมื่อจัดกิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมการเรียนการสอน โรงเรียนตั้ง อยู่ในห้องที่远离การคมนาคมลាថากຫາให้ เกิดอุปสรรคต่อการนำวิทยากรณามาให้ความรู้หรือพานิช เรียนไปทศนศึกษา สภาพเศรษฐกิจของชุมชน เป็นอุปสรรคแก่ครูในการจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตร โรงเรียนไม่สนับสนุนให้ครูพานิชเรียนไปทศนศึกษาในแหล่งวิทยาการ แต่ครูสังคมศึกษามีความคิดเห็นว่า เป็นปัญหามากในเรื่องแหล่งสถานประกอบการซึ่ง เป็นแหล่งความรู้ในชุมชนหาได้ยาก และ ในห้องถันที่โรงเรียนตั้งอยู่ขาดแคลนวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถ

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นของครูสังคมศึกษา เกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาของครูสังคมศึกษา เกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ตามล่าสุดความสำคัญของปัญหา

1. ปัญหาด้านการใช้หลักสูตรเพื่อการเรียนการสอน ครูสังคมศึกษาแสดงความคิดเห็น และให้ข้อเสนอแนะไว้ดังต่อไปนี้

ปัญหา

1.1 เมื่อหัววิชาสังคมศึกษา มีมาก เกินไปไม่สมพันธ์กับเวลาเรียนซึ่งมีอยู่อย่างจำกัด ทำให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนไม่ทันตามหลักสูตรคิด เป็นร้อยละ 44.44 (จำนวน 40 คน)

1.2 เมื่อหัวเรื่องรายวิชากำหนดให้เรียนในลิ้งที่ไม่กลัวนานาไปใช้ประโยชน์ในการค่างชีวิตจริงของนักเรียนตามสภาพของห้องถันได้น้อย คิด เป็นร้อยละ 31.11 (จำนวน 28 คน)

1.3 หลักสูตรกำหนดวัตถุประสงค์วิชาสังคมศึกษาไว้ร่วงเกินไป และขาดประสิทธิภาพในการใช้หลักสูตร เพราะครุ่นเคย์กับการสอนและการใช้หลักสูตรในระดับประถมศึกษา คิด เป็นร้อยละ 13.33 (จำนวน 12 คน)

1.4 เอกสารประกอบหลักสูตร ทางสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ขาดส่วนมาให้สาขาวิชาไม่เพียงพอ คิด เป็นร้อยละ 11.11 (จำนวน 10 คน)

ข้อเสนอแนะ

1. หน่วยงานที่รับผิดชอบควรปรับปรุงเนื้อหาวิชาให้เหมาะสมกับเวลาโดยลดเนื้อหาที่มีความซ้ำซ้อน

2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรปรับปรุงหลักสูตรให้เนื้อหาสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของห้องถัน

3. ควรให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกำหนดวัตถุประสงค์ในหลักสูตรให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

4. ควรจัดอบรมเชิงปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรเพื่อให้ครูผู้สอนเกิดความเข้าใจและสามารถนำไปใช้ได้
5. ควรรับจัดส่งเอกสารประกอบหลักสูตรก่อนเปิดเทอมและให้มีจำนวนเพียงพอเพื่อให้ครูผู้สอนได้มีการเตรียมตัวให้ทันก่อนทำการสอน
2. ปัญหาด้านครูผู้สอน ครูสังคมศึกษาแสดงความคิดเห็นและให้อธิบายแนวทางที่ว่าดังต่อไปนี้

ปัญหา

- 2.1 ครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษาต้องสอนหัวข้อระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาทางให้มีช่วงสอนมาก เป็นการเพิ่มภาระให้กับครู จึงทำให้ครูไม่มีเวลาพอในการเตรียมการสอนและเตรียมการสอนไม่ได้เป็นร้อยละ 31.64 (จำนวน 25 คน)
- 2.2 ครูผู้สอนไม่ได้สอนตรงตามสาขาวิชาเอกและความถนัดทำให้ขาดความมั่นใจในการสอน คิดเป็นร้อยละ 27.85 (จำนวน 22 คน)
- 2.3 จำนวนครูผู้สอนไม่เพียงพอต่อการจัดการเรียนการสอนคิด เป็นร้อยละ 25.32 (จำนวน 20 คน)
- 2.4 ครูผู้สอนขาดความเข้าใจและขาดทักษะในการใช้หลักสูตรเพื่อการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษา เมื่อออกจากครูไม่คุ้นเคยและไม่เคยใช้มาก่อนกับหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) คิด เป็นร้อยละ 15.19 (จำนวน 12 คน)

ข้อเสนอแนะ

1. ควรจัดอบรมเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา
2. ควรให้ศึกษานิเทศก์ออกมายield คำแนะนำและรับปรึกษา เพื่อช่วยแก้ปัญหาการเรียนการสอน
3. ควรบรรจุครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษาให้ตรงตามสาขาวิชาเอก

4. ควรเพิ่มอัตราครูฯให้เพียงพอ กับความต้องการในโรงเรียน โครงการขยายโอกาสทางการศึกษา
5. ทบทวนงานที่เกี่ยวข้อง ควรคำนึงถึงความพร้อมของโรงเรียนที่จะทำการ เปิดเป็น โรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา
6. ผู้บริหารควรจัดค่าโดยแยกส่วนระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา เพียงอย่างเดียว เพื่อให้ครูผู้สอนได้มีเวลา เตรียมการสอน
3. ปัญหาด้านนักเรียน ครูสังคมศึกษาแสดงความคิดเห็นและใช้อํานาจ เสนอแนะ ไว้ดังต่อไปนี้

ปัญหา

- 3.1 นักเรียนไม่สนใจเรียน ขาดเรียนบ่อย ขาดความกระตือรือร้นเพื่อจะว้าวุ่น มัธยมศึกษาปีที่ 3 แล้วไม่ได้เรียนต่อ เป็นส่วนใหญ่คิด เป็นร้อยละ 52.38 (จำนวน 44 คน)
- 3.2 นักเรียนมาจากครอบครัวที่มีปัญหาทางด้านเศรษฐกิจศิลป์ เป็นร้อยละ 22.62 (จำนวน 19 คน)
- 3.3 ผู้ปกครองนักเรียนต้องการให้ช่วยเหลือผู้ปกครองประกอบอาชีพหรือช่วยทำงานที่บ้าน คิด เป็นร้อยละ 13.09 (จำนวน 11 คน)
- 3.4 นักเรียนส่วนใหญ่ที่มาเรียนในโรงเรียน โครงการขยายโอกาสทางการศึกษา จะมี ระดับสติปัญญาปานกลาง คิด เป็นร้อยละ 11.90 (จำนวน 10 คน)

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครองและนักเรียน เกิดความเข้าใจและตระหนักรึ่ง ความสำคัญของการศึกษา เพื่อให้ผู้ปกครองและนักเรียน เกิดความมั่นใจ เมื่อนักเรียน เข้ามาเรียน ในโรงเรียน โครงการขยายโอกาสทางการศึกษา
2. ทางโรงเรียนควรจัดกิจกรรมที่ เป็นการหารายได้ระหว่างเรียนให้กับนักเรียน
3. ควรจัดหาทุนการศึกษาให้กับนักเรียน

4. ปรับปรุงโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาให้มีความพร้อมและทันสมัยมีมาตรฐานทางการศึกษา เท่าเทียมกับโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ส่งกิจกรรมสามัญศึกษา

4. มีแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครุสังคมศึกษาแสดงความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะไว้ ตั้งแต่ไปปั้น

มีแนวทาง

4.1 ขาดอุปกรณ์การเรียนการสอนและขาดห้องปฏิบัติการในการจัดกิจกรรม คิดเป็นร้อยละ 55.17 (จำนวน 32 คน)

4.2 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นทักษะกระบวนการทำให้แยกเพาะครุขาดความรู้ความเข้าใจในวิธีสอนแบบบรรยายมาก คิดเป็นร้อยละ 24.14 (จำนวน 14 คน)

4.3 ต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหลาย ๆ รูปแบบ เพาะะต้องสอนทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา จึงไม่มีเวลาจัดกิจกรรมให้ครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร คิดเป็นร้อยละ 20.69 (จำนวน 12 คน)

ข้อเสนอแนะ

1. จัดหาวัสดุอุปกรณ์ฯให้เพียงพอ กับความต้องการ
2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดสรรงบประมาณในการสร้างอาคาร เรียนและห้องปฏิบัติการ
3. จัดอบรมเชิงปฏิบัติการ เพื่อฝึกปฏิบัติให้ครุ เกิดความเข้าใจในเรื่องกระบวนการสอน วิธีทาง ๆ และฝึกอบรมการสอนที่เน้นทักษะกระบวนการ

5. มัชชาต้านการใช้แหล่งวิทยากรในชุมชน ครุสังคมศึกษาแสดงความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะไว้ดังต่อไปนี้

มัชชา

- 5.1 ในชุมชนไม่มีแหล่งวิทยากร ครูผู้สอนต้องหาสิ่งตอบแทนวิทยากรเองและเสียค่าใช้จ่ายสูงกับการที่จะพานักเรียนไปพัฒนาศึกษาที่แหล่งวิทยากรคิดเป็นร้อยละ 45.71 (จำนวน 32 คน)
- 5.2 ในชุมชนขาดวิทยากรที่มีความรู้เฉพาะเรื่อง คิดเป็นร้อยละ 41.43 (จำนวน 29 คน)
- 5.3 ไม่มีโอกาสไปใช้แหล่งวิทยากร เพราะแหล่งวิทยาการอยู่ไกล ทำให้เดินทางไม่สะดวก คิดเป็นร้อยละ 12.86 (จำนวน 9 คน)

ข้อเสนอแนะ

- 1. ควรมีงบประมาณสำหรับใช้ในการดำเนินการเกี่ยวกับการใช้แหล่งวิทยากรในชุมชน เพราะแหล่งวิทยากรในชุมชนบางแห่งอยู่ไกล
- 2. ควรจัดงบประมาณ เป็นค่าตอบแทนในการใช้จ่ายเกี่ยวกับวิทยากรพิเศษ
- 3. เชิญวิทยากรจากชุมชนอื่นหรือหน่วยงานอื่นที่มีความรู้เฉพาะเรื่องที่โรงเรียนขาดแคลนมาใช้ความรู้

6. มัชชาอีน ๆ ครุสังคมศึกษาแสดงความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะไว้ดังต่อไปนี้

มัชชา

- 6.1 หนังสือแบบเรียนสังมาลักษ้า ไม่ครบกับจำนวนนักเรียน คิดเป็นร้อยละ 41.79 (จำนวน 28 คน)
- 6.2 ขาดอุปกรณ์ สื่อการสอนและเอกสารประกอบการสอนมีป้อຍ คิดเป็นร้อยละ 40.29 (จำนวน 27 คน)

6.3 ห้องสมุดไม่มีหนังสือให้ค้นคว้า ศิดเป็นร้อยละ 17.92 (จำนวน 12 คน)

ข้อเสนอแนะ

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดสังหนังสือแบบเรียนให้ทันเวลา เปิดเทอมและใช้ครบกับจำนวนนักเรียน
2. ควรจดบัญชีในการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ สื่อการสอน และเอกสารประกอบการสอนให้เพียงพอ
3. ครูผู้สอนควรจัดทำสื่อการสอนและอุปกรณ์ขึ้นเอง
4. จัดบัญชีหนังสืออ่านประกอบและหนังสือสำหรับค้นคว้าให้เพียงพอ
5. หาแหล่งสนับสนุนหรือรับบริจาคหนังสือ